
довготривала перервність процесу національного державотворення на етнічно українських землях, домінування в українському менталітеті соціальних та релігійних стереотипів.

На жаль, цілі національного державотворення в козацьку добу не були досягнуті. Причиною фатальних прорахунків у реалізації планів утвердження Української держави була нездатність української еліти висунути й реалізувати єдину програму розвитку Української держави, відсутність духовної та політичної консолідації українського суспільства, завадило у повній мірі усвідомити цілі самостійного національного розвитку.

Література:

1. *Смолій В. А., Степанков В. С.* Українська державна ідея XVII – XVIII століть: проблеми формування, еволюції, реалізації / В. А. Смолій, В. С. Степанков. – Київ: Альтернативи, 1997. – 367 с.
2. Історія українського козацтва: нариси у 2-х т. / відп. ред. В. А. Смолій. – Київ: Вид. дім “КМ академія”, 2006. Т. 1. – 799 с.; Т. 2. – 724 с.
3. *Леп’явко С.* Козацькі війни XVI ст. в Україні / С. Леп’явко; НАН України, Інститут історії України. – Чернівці: Сіверянська думка, 1996. – 286 с.
4. *Сас П. М.* Витоки українського націотворення / П. М. Сас. – Київ: Інститут історії України НАН України, 2010. – 702 с.
5. *Сисин Ф.* Хмельниччина та її роль в утворенні української модерної нації / Ф. Сисин. – УІЖ, 1995. – № 4. – С. 67-76.
6. Історія української культури: у 5 т. / НАН України; гол. ред. Б. Є. Патон. – Т. 3: Українська культура другої половини XVII – XVIII ст. / відп. ред. В. А. Смолій. – Київ: Наукова думка, 2003. – 1246 с.
7. *Плохій С.* Божественне право гетьманів: Богдан Хмельницький і проблема легітимності гетьманської влади в Україні / С. Плохій // *Medievaliausgairica: ментальність та історія ідей.* – Київ, 1994. – Т. 3. – С. 92-97.
8. *Петрук Н. К.* Українські братства як праформа громадянського суспільства / Н. К. Петрук // *Практична філософія.* – 2004. – № 4. – С. 59-65.
9. *Колодний А. М., Филипович Л. О.* Релігійна духовність українців / А. М. Колодний, Л. О. Филипович. – Львів: Логос, 2006. – 183 с.

А. А. Карнаух,
кандидат політичних наук, доцент,
доцент кафедри політичних наук
НПУ імені М.П. Драгоманова

ОСНОВИ ДОВІРИ ДО ПАРЛАМЕНТУ

Політична довіра громадян до обраних ними представників, які мають відстоювати інтереси тих, хто їх обрав є суттєвою задля вдалого функціонування політичної системи будь-якого суспільства. Адже сутність

представницької демократії і полягає в тому, що більшість загальнодержавних питань вже вирішується не всіма громадянами держави, а повноважними представниками населення, від імені та за дорученням яких вони приймають рішення, що стають обов'язковими до виконання.

Такі представницькі органи можуть називатися по-різному – парламент, національні збори, конгрес тощо. В Україні представницьким органом, який уповноважений приймати загальнообов'язкові у межах всієї держави рішення (закони), є Верховна Рада України.

У Конституції України (Розділ IV стаття 75-76) визначено, що Верховна Рада України – це однопалатний парламент України та єдиний законодавчий орган в Україні, який має колегіальну будову і складається з чотирьохсот п'ятдесяти народних депутатів України, обраних строком на п'ять років на основі загального, рівного і прямого виборчого права шляхом таємного голосування.

Наразі актуальними є дослідження феномену політичної довіри громадян до інститутів політичної влади, оскільки саме довіра пов'язує пересічних громадян із політичними інститутами, тим самим підвищуючи їх легітимність, ефективність, тому що успішне функціонування ліберально-демократичного режиму неможливе без високого рівня довіри громадян до інститутів політичної влади.

Політична довіра ґрунтується на знанні особистісних рис того чи іншого політичного діяча, програми діяльності політичної партії, організації, розумінні функціонування державних інститутів.

За даними опитування Київського міжнародного інституту соціології, яке проводилося з 30 листопада по 14 грудня 2018 року, зазначається, що Верховній Раді України довіряє лише 8% опитаних громадян, а не довіряє 80% [6]. Як відновити довіру громадян до інститутів влади в Україні, до парламенту, зокрема? Які чинники мають сприяти тому, аби громадяни брали активну участь у громадському та державному житті? Зазначимо основні аспекти:

Відкритість, прозорість. Засідання Верховної Ради України проводяться відкрито і гласно, крім випадків, установлених Конституцією України та Регламентом Верховної Ради України. Рішення Верховної Ради України приймаються виключно на її пленарних засіданнях шляхом голосування. Голосування на засіданнях Верховної Ради України має здійснюватися народним депутатом України особисто. Хоча часто цю вимогу Конституції депутати ігнорують. Змінити ситуацію однак ніяк не вдається. Голосування одразу за кількох колег стало звичною практикою роботи українських депутатів, хоча це є обов'язком кожного обранця. Деякі з них,

нажаль, роками не з'являються у сесійній залі парламенту, а їхні картки голосують за рішення Верховної Ради України.

Враховуючи досвід більшості країн світу голосування одного депутата замість іншого є абсолютно неприйнятним і, як правило, призводить до гучних скандалів. У результаті фальсифікації підсумків голосування, підриві довіри та обмані максимальне покарання може бути від п'ятирічного ув'язнення, втрати мандата до громадських робіт [7].

Відсутність дисципліни та особистої відповідальності депутатів – є однією з причин недовіри громадян парламенту.

Підзвітність. За результати своєї роботи й свою поведінку парламентарі мають бути відповідальні перед виборцями. Це має передбачати на практиці:

- функціонування дієвих процедур звітування депутатів перед виборцями;

- наявність та дотримання депутатами правочинних кодексів поведінки;

- функціонування прозорих та надійних процедур уникнення конфлікту фінансових та інших інтересів у парламентській діяльності;

- наявність дієвого механізму контролю щодо фінансування партій та кандидатів, що гарантуватиме незалежність депутатів при виконанні їхніх повноважень;

- наявність прозорої та зрозумілої системи оплати праці депутатів;

- декларування (реєстрація) депутатами позапарламентських інтересів, які вони представляють та зовнішніх джерел доходів [8].

З метою обговорення стану та перспектив інформаційної взаємодії депутатів Верховної Ради України та виборців за допомогою нових можливостей і сучасних технологічних рішень ще у березні 2015 відбулася Міжнародна конференція “Перспективи Е-парламенту. Відкритість, прозорість, підзвітність. Сучасні рішення для комунікації депутатів і виборців”.

Дійсно вагомим кроком на шляху до модернізації України має стати створення електронного парламенту, оскільки він забезпечить можливість прозорої, відкритої і підзвітної громадянам ефективної роботи Верховної Ради України, побудови діалогу між ВРУ, народними депутатами України та громадянами, можливості демократизації законотворчого процесу з використанням сучасних стандартів доступу до інформаційних ресурсів ВРУ, що посприятиме зростанню суспільної довіри до ВРУ і залученню громадян до його роботи [1].

Дотримання Регламенту та парламентських процедур. Слід зазначити, що єдиним нормативно-правовим актом, який встановлює порядок діяльності українського парламенту – Верховної Ради України – є Регламент Верховної

Ради України. Як покращити роботу Верховної Ради України? Адже існує низка проблем, які потребують вирішення: подані законопроекти Верховна Рада України не завжди встигає обговорити й прийняти, оскільки їхня кількість значно більша, ніж можливо розглянути за пленарні дні; відсутність депутатів на робочих місцях є звичним явищем; постійні переголосовування; спікер закликає депутатів повертатися в зал; низька якість законодавчих ініціатив, що призводить до їхнього провалу; штовханина і бійки тощо [3]. Справді низька ефективність роботи Верховної Ради України викликає у громадян недовіру до законодавчого органу держави.

Ефективність роботи Верховної Ради України має покращитися за рахунок реформи регламенту Верховної Ради України, зокрема пропонується: більше пленарних засідань; вищі вимоги до законопроектів, адже в Україні будь-який депутат, а також президент та уряд можуть зареєструвати законопроект, таке собі змагання, хто більше внесе законопроектів, якість яких невисока і не є правовими документами; пропонується створити новий орган – Раду комітетів, яка стане фаховим центром з формування порядку денного і визначення пріоритетів законотворчої роботи; день уряду – кожного пленарного понеділка в Раді буде день уряду, уряд і парламент налагодять тіснішу взаємодію [3].

Парламентська етика. Довіра українців до Верховної Ради України знаходиться на вкрай низькому рівні. Оскільки у правовому полі України відсутній єдиний нормативно-правовий акт, який би міг врегулювати питання депутатської етики. Правові засади діяльності Верховної Ради України та народних депутатів, норми їх етичної поведінки, визначаються Конституцією України, Законами України “Про статус народного депутата”, “Про Регламент Верховної Ради України”, “Про запобігання корупції”. Можливо, цю проблему зміг би вирішити Кодекс парламентської етики. Як зазначає голова Ради Лабораторії законодавчих ініціатив Світлана Матвієнко: “Кодекс етики – це не просто поведінка у сесійній залі, це набагато ширший аспект проблем. Серед них питання влаштування після каденції, закон про лобізм, як конфлікт інтересів збігається з “договорняками” тощо”[4].

Отже, питання підвищення політичної культури та етичної поведінки парламентарів наразі набуває особливої актуальності і є першочерговим завданням для відновлення довіри до парламенту як представницького органу українського народу.

Л і т е р а т у р а :

1. *Беззуб І.* Український парламент на шляху реформ. – Режим доступу : http://nbuviap.gov.ua/index.php?Itemid=350&catid=8&id=1075%3Aukrajinskij-parlament-na-shlyakhu-reform&option=com_content&view=article;

2. Закон України “Про Регламент Верховної Ради України” // Відомості Верховної Ради України, 2010, № 14-15, № 16-17, ст. 133.
3. Зміни до регламенту Верховної Ради. Хотіли, як краще – вийде гірше. – Режим доступу : http://texty.org.ua/article/txst/read67786/Zminy_do_reglamentu_Verkhovnoji_Rady_Khotily_jak;
4. Кодекс парламентської етики міг би вирішити проблему недовіри до народних депутатів. – Режим доступу : <http://uacrisis.org/ua/52202-kodeks-parlamentskoji-etiki>
5. Конституція України // Відомості Верховної Ради України, 1996, №30.6. Найнижчий рівень довіри в Україні мають президент, уряд і парламент – опитування. – Режим доступу : https://humanrights.org.ua/material/najnizhchij_riven_doviri_v_ukrajini_majnut_prezident_urjad_i_parlament_opituvannjao;
7. “Піаністи” у парламенті: були і є, але чи будуть? – Режим доступу : www.bbc.com/ukrainian/politics/2012/11/121123_personal_vote_sx.shtml ;
8. Що таке підзвітність парламенту? – Режим доступу : https://m.facebook.com/story.php?story_fbid=10151336576215108&id=45461285107;

*Т. В. Мелещенко,
кандидат історичних наук, доцент,
декан факультету історичної освіти
НПУ імені М.П. Драгоманова*

СТАНОВЛЕННЯ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В НЕЗАЛЕЖНІЙ УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Сучасна Українська держава розвивається і шукає оптимальну модель політичного, суспільно-економічного, правового та соціокультурного розвитку. Вона формує ідеал побудови державного механізму, який був би орієнтиром для сприйняття переважною більшістю населення. Основними здобутками нашої держави періоду незалежності є: перехід від тоталітарного устою життя суспільства до демократичної організації суспільства; творення незалежної, правової, демократичної держави та становлення громадянського суспільства. Особливості становлення громадянського суспільства в Україні у часи її незалежності є актуальною проблемою дослідження. Мета даної статті полягає у аналізі та висвітленні передумов, етапів і окресленні проблем становлення громадянського суспільства в Україні періоду незалежності.

Проблема становлення і розвитку громадянського суспільства активно досліджувалася і продовжує досліджуватися науковцями різних галузей, зокрема істориками, політологами, суспільствознавцями. Дослідженнями з розвитку громадянського суспільства в Україні займалися такі професіонали як А. Колодій, В. Баркова, І. Кресіна, Т. Розова, В. Бабкін, Р. Балабан, Г. Зеленько, В. Степаненко та інші. Така актуальність проблематики громадянського суспільства зумовлена процесами, які відбуваються в сучасному українському суспільстві.